

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

In Jeremiam.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79869](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79869)

ptura locos libr. 3. *ἐν ἀρχαῖς*, cap. 1. & libr. 7. in Epistol. ad Rom. sed sententia dissimili; illic enim ad boni operis susceptionem sufficere sibi liberum voluntatis arbitrium, ad ejusdem perfectionem divinæ gratiæ auxilium requiri statuit; qui fuit error Semi-Pelagianorum: hic vero ad comparandam virtutem, eandemque retinendam gratiæ subsidio utrobique opus esse docet. Unde adducor ad suspicandum has Origenis disputationes à Rufino interprete fuisse Pelagianismi aura afflatas, quo ipse fuerat infectus. Quanquam non negamus nimis strictim gratiæ vires ab ipso quoque Origenis fuisse relictas, imò fuisse id ostendimus in Origenianis.

P. 49. *καὶ ἐν τῷ ἱερμῇ*.] Vcl Origenem librarium oscitantia corrumpit, vel sua fefellit memoria; cum Jeremiam pro Michæa nobis exhibuit.

P. 50. *ὅτι ἐπεροδῶν ἡρώδης*.] Verte: *Hereticorum animos*, nam significationem vocabuli hujus, *ἐπεροδῶν*, non satis exprimit illud, *diffidentium*.

P. 51. *ἐλασσαῖων*.] Epiphanius Hær. 19. cap. 1. 5. & Hær. 30. cap. 3. Augustinus de Hæres. Theodoretus, alii.

φίλος δὲ ὅτι τὸ ἀρνῆσαι, &c.] Epiphanius Hær. 19. cap. 1. *ὑποκρίτας δὲ ἐν δίδασκει*, φήσας μὴ εἶναι ἀμαρτῖαν, εἰ καὶ παρὰ τὸν νόμον εἰδὼτα πορνεύουσαι καὶ εὐσεβὲς διαγινώσκοντες ἐν μόνῳ ἐν τῇ συνειδήσει καὶ πορνεύουσαι, καὶ εἰ τι δὲ ἀνὴρ ἡμολογήσῃ ἐν σωματι, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ μὴ. Quos etiam simulatores esse docuit; cum nullum negaret esse crimen, si quis persecutionis tempore idola veneretur, dummodo minime id ex animo faciat; aut si quid ore tenus, non item animo profiteatur. Eadem fuit Basilidis doctrina, ut est apud Origenem Homil. 3. in Ezech. & Tract. 28. ac 29. in Matth. Idem scilicet Priscillianistæ, uti scriptum reliquit Augustinus, lib. de Hæresib. & alibi, eosque S. Petri exemplo confutavit, qui quamvis Christum ore tenus, non etiam corde negasset, graviter tamen peccavit, peccatumque amara poenitentia emendavit.

καὶ εἰθελον τινα φέρων, &c.] Qui tamen is fortasse erat, quem ab Elxæo ipso Elcesaitarum antesignano lucubratum fuisse tradit Epiphanius Hær. 19. cap. 1. his verbis: *συνιστάμενος δὲ ὡς ἑλκὶς ἐλκον δὴ δὲν καὶ πορνεύουσαν, ἢ ὡς καὶ ἐν τῷ σοφίᾳ. Librum quendam velut Prophetico spiritu afflatus edidit, divina scilicet sapientia plenum.*

IN CANTICORUM.

P. 52. *ἐν τῷ 6. πόμω*, &c.] Sequens fragmentum aliquantisper deformatum reperias in Homilia secunda ex illis quatuor, quæ cum

Prologo in Editione Latina Origenis reperiuntur.

ὁμοῦς γὰρ τις] *ὁμοῦς* apud Christianos auctores cum significat, cuius animus curis terrenis implicatus, & humi afflictus ad cœlestia nunquam se erigit.

πυλὸς φίλος τῶν χαίρων] *Amica luto suis*. Horat.

IN JEREMIAM.

προελεῖν δὲ αὐτῷ τὸ πορνεύειν] Verte: *prædicat ei quod sibi proprium est.* P. 53.

ἐν τῇ πρεσβυτέρῃ καὶ, &c.] Ita LXX. & Arabes: at Ebraea, & Jonathan, & Syrus & Vulgata habent, *quadragesima*, quæ secutus est Hieronymus in suis ad Jonam Commentariis.

ὅτι ὁ ἐν τῷ χαίρειν, ἐάν μὴ πορεύῃ τῇ ἀναγωγῇ, μὴδὲ ἐξέλθῃ τὸ βέλημα] Negativam particulam non agnoscit Hieronymus, & sic legit: *ἐάν πορεύῃ τῇ ἀναγωγῇ καὶ ἐξέλθῃ*: optime, sic enim in fine periochæ hujus: *ἐάν πορεύῃ τῇ ἀναγωγῇ*. Legendum quoque in Hieronymo: *dicere potest*, non, *discere*.

ἀβραάμ πορνεύει, &c.] Quin & Adam ipse locum inter Prophetas tribuit Origenes

Commentar. in Cantic. *Inter Prophetas autem numeratur & Adam, quia magnum mysterium prophetavit in Christo & in Ecclesia, dicens: Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem suam, & adhaerebit uxori suæ, & erunt ambo in carne una.* Evidenter enim de his dictis ejus dicit Apostolus, quia mysterium hoc magnum sit; ego autem dico in Christo, & in Ecclesia.

καὶ τὰ φαῦλα τὰ ἐν ταῖς ψυχαῖς,] Hieronymus, P. 56. *per varia delicta*: legerat: *καὶ τὰ φαῦλα*. καὶ τὰ παρὰ νόμον contractum vel Corde-rio, vel librario fraudi fuit.

ἐγὼ γὰρ τὰ διαφέροντα καὶ κρείττονα] Hic lapsus est Hieronymus: *Scit enim ab his differentias, scit meliora, scit Dominus eos qui ejus sunt.* Verte: *Novit enim præstantiora & meliora.*

Θελεῖς με λαλεῖν ἀνθρώποις, &c.] Hic valde luxata erat Hieronymi scriptura: *Scio quendam isto sermone mortali vix eloqui terrestribus*, &c. quæ restitui. In sequentibus: *ἐγὼ δὲ ἀλεκτόν σου τὸ θεῖον, λόγος ἐμὶ σου τὸ θεῖον*, erandum videtur duplex illud τὸ θεῖον, utpote peregrinum, quodque Hieronymus non agnoscit.

πῶς λέγει τὸ ἐν ἐπισταμῇ λαλεῖν] Et Hieronymus, P. 59. *sententia ipsa reclamant huic lectioni; lege: ἐπισταμί τι.*

καὶ εἶπα, ὁ ὦν, &c.] Hieronymus. *Et dixi: Qui P. 60. es.* At in sua Jeremiæ interpretatione: *Et dixi, A, a, a, Domine Deus.* Hic nempe LXX. istic Ebraice secutus est. Corderius autem: *Et dixi, O m.* Ita quidem vertere debuit.

buisse, si legisset *ὁ δὲ*, quemadmodum antiquissimæ *ἡ* editiones habent; at cum legerit, *ὁ δὲ*, ita ut Theodoretus & Complutenses legunt, & revera legendum est, ut ex Exod. 3. 14. constat; vertere debuit, *Qui es.*

P. 61. *καὶ ἀπέλεν ἐν μαρμαρίνῳ*] Legebat Hieronymus: *ἐν πάλῳ ἐν μαρμαρίνῳ*, quod verum est. Non absurde crediderit aliquis Commentaria Origenis in Matthæum hic significari, in quorum XI. Tomo locus hic, qui habetur Matth. 13. 57. prolixè explanatur. Quamvis enim in Matthæum Tomos elucubrare jam sexagenario major Origenes inceperit; non prius tamen Homilias illas ad populum habuit; nam ex eo Homiliarum genere sunt, quas cum ex tempore funderet, post sexagesimum annum à Notariis in literas referri permisit, quod ante semper vetuerat. Vide Eusebium lib. 6. Hist. cap. 36. Fidem quoque huic conjecturæ facit vocula, *ἀπέλεν*, quæ non, *pridem*, ut à Corderio, sed, *nuper*, verenda est, ita ut verit Hieronymus: circa idem quippe tempus in Matthæum scripsit, & Homilias suas ex ore concionantis excipipassus est.

τὸ δὲ ἐν τῶν σεραφίμ.] Hieronymus: *neque unum ex Seraphim*: legebat *ἑνὸς*, quod verum est, & ex Isaia 6. 6. satis extat.

τὸ δὲ μαρμαρίνῳ ἐστίν, ὅς, &c.] Legit: *τὸς ἕως μαρμαρίνῳ ἐστίν, ὅς τὰς κασιδείας ἐκείνῳ τοῖς διδραμένοις ἐστὶν τὸ θεῖον λόγος*; Hieronymus autem sic videtur legisse: *ὅτις ἕως μαρμαρίνῳ ἐστίν, ὅς, &c.* absque interrogatione, & aliquid præterea supplebat, quod responderet *ἡ*, *opus habet.*

P. 62. *ὁ λόγος ἐστὶν τὸ θεῖον*] Hæc ex Hieronymi interpretatione temporis diuturnitas erasit.

P. 63. *τὴν ἀπορίαν, &c.*] Hinc longe recedit Hieronymus. Quod autem habet, *impossibile esse quod semel vivificavit Deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidi*, sic interpretator, eum qui vitæ æternæ particeps à Deo factus est, tam firmis à Deo foveri auxiliis, ut eam nequaquam possit amittere. Interpretationem nostram sequentia confirmat, in quibus ad resurrectionem mortuorum ista referuntur. Quomodo autem in futura vita Beati à lapsu contineantur, sic tradit ipse Origenes libr. 5. in Epist. ad Rom. *Quid autem sit, quod in futuris sæculis teneat arbitrii libertatem, ne rursum corrumpat peccatum, brevi nos sermone Apostolus docet dicens: Caritas nunquam cadit. Idcirco enim & fide, & spe major caritas dicitur, quia sola erit per quam delinqui ultra non poterit. Si enim in id anima perfectionis ascenderit ut ex toto corde suo, & ex tota anima sua, & ex totis viribus suis diligat Deum, & proximum suum tanquam seipsum ubi erit peccati locus: Et paulo post: Et ideo*

merito caritas, quæ sola omnium maxima est, omnem creaturam continebit à lapsu, tunc cum erit Deus omnia in omnibus.

ταῦτα ἐν νοητικῇ ἐν ταλαίπωροι &c.] Basilidianos, Valentinos, Cerdonianos, Marcionistas, aliosque ejus farinae Hæreticos suggillat. Origenes in Matth. 19. *Ἡρώδης δὲ πᾶς τῶν ἀγαθῶν, ἀπὸ πνεὶ καὶ ἡ μὴ νοήματα ἐστὶν τῶν ὁσὺν ἐφ' ἑαυτοῖς συκοφαντοῦντων τὸν τῷ ἰσχυρῶν, καὶ καταγορεύων αὐτῷ, ὅτι ἐστὶν ἀνθρώπου τὰ ἄλλα λέγειν ὑποκρίνεται. περὶ οὗ καὶ δὲ ἀγαθὸν πνεὶν ἐπὶ τὸ ἐξ ὁ ἀποκτενῶν, καὶ ἰδὼν τὰ καὶ ἑλὼ ποιῶν ἰσχυρῶς δὲ καὶ τὸ πάλαιον, ὅτι ἦτορ τε καὶ ἰδοῦμαι. Quæres autem, quomodo bonitatem illius ea etiam spirant, quæ ab eis minime intelliguntur, qui Deum Legis quantum in se est, calumniantur; eumque hoc criminantur nomine, quo ne hominem quidem reprehendere promptum foret. Sic enim animum meum induco non minus id Dei bonitatem significare: Ego occidam, atque illud: Et ego vivere faciam: Item & hoc: Percutiam, haud secus ac: Et ego sanabo. Idem Homil. 17. in Luc. *Adjunt enim (Valentiniani) Ecce Deus Legis & Prophetarum, videre qualis sit. Ego, inquit, occidam, vivere faciam: percutiam, & ego sanabo: & non est qui eruat de manibus meis. Audiunt, occidam, & non audiunt, Vivificabo: audiunt, Percutiam, & audire contemnunt, Et ego sanabo. Istiusmodi occasiōibus Creatorem calumniantur.**

πλὴν ἡ κτλὸς γέρον καὶ ἐκείνα τὴ ἐπερὰν] P. 65. Ista posteriore hac parte mutilanda sunt: *καὶ ἐκείνα τὴ ἐπερὰν*; videtur quippe adulterina; *πλὴν*, autem in, *καὶ ἡν*, recoquendum.

καὶ πληθύει σπαντὴ πόναν] Hieronymus: *& multiplicaveris tibi herbam poam*: & tota hac Homilia, *πόναν*, non aliter vertit, quam, *poam*; at Ebræa habent Jerem. 2. 22. *בֹּרִית*, ubi id LXX. reddiderunt, *πόναν*, Hieronymus, *herbam borith*. Ita Malachia 3. 2. *בֹּרִית*, *בֹּרִית*, vertunt LXX. *πόα πλωσίον*, Hieronymus, *herba fullonum*. Quid sit *בֹּרִית*, multifariam disputatur: alii imagina esse volunt, & quidquid detergendi facultate pollet, *ἀβρ*, expurgare; Syrus exponit, *sulphur*, alii, *saponem*; alii, *σπένδιον*, herbam à Latinis lanariam dictam, live radiculam; alii herbam eam quæ Saponaria appellatur, quaque expurgandis, & detergendis pannis utuntur fullones. Verisimilissima hæc est postrema sententia, quam tuetur Hieronymus in Jerem. 2. 22. Pro herba *בֹּרִית*, inquit, quam nos ut in Ebræo posita est, vertimus, LXX. transulerunt, *πόναν*, ut significarent herbam fullonum, quæ juxta ritum provincie Palestine in virentibus & humectis nascitur locis; & ad lavandas sordes eandem vim habet, quam & nitrum. Matthæus Sylvaticus in Pandectis, voce, *Fullones*: Saponaria vocatur herba fullonū, quod ex ea lavant, & abstergunt pannos fullones, *borith*,

in *lib. burith*, ita & in *Borich*, & in *Guaisto*; ita & R. Jona. Unde dubitandum minime est, quin cum πόναν, *herbam*, reddiderunt LXX. Saponariam herbam intellexerint; quam cum propria voce appellare non possent, generali, πόναν, nuncuparunt; utpote cujus in detergendis vestibus tritissimus esset & notissimus usus, dubioque locum non relinqueret. Theodoretus in hunc locum: πόναν, τὰ δὲ πὺν φύοντα ῥύματά νομάζει. *Herbam appellat, quæ detergendis vi prædita è terra proveniunt*. Porro ex πόνα factum est Rabbincum, פונא, quod Rubiam tinctorum significat. Usurpant quoque Arabes: Græci reddunt, ἐρυθρόσανον. Hinc Philo in libro, τίς ὁ ἥθρ δέων κληρονομία: φωνὰ δὲ ἐρυθρον ἐρμηνεύεται. Origenes Homil. 2. in Exod. *Phua, quæ apud nos Rubens vel Fereunda dici potest*. Hieronymus de Nom. Ebr. in Exod. *Fua, rubrum*.

P. 66. τὰχα νυν εὐρίσκω τὸ λόγον, ἐν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ] Post hæc verba, ista per Typographorum incuriam omiſſa sunt: καὶ ὅτι τὸ αὐτὸν πνεύματι ἀγίῳ καὶ πυρὶ, sine quibus sensus constare non potest. Contrarium porro docet Origenes Homil. 24. in Luc. eos nimirum duntaxat igneo flumine à Christo baptizatum iri, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione egerint. At Homil. 6. in Exod. & Homil. 25. in Num. & Hom. 3. in Psal. 36. unumquemque igne purgandum pronuntiat, ut à nobis fufius in Origenianis explicatur.

P. 67. εἰ γὰρ πᾶσιν ἀεί ἐν ἱεροῖς ἔστι, καὶ πᾶσιν ἀεί ἐστιν ἡ γῆ κεχρησμένη] Verba hæc in Editione Ghislerii per incuriam prætermiſſa sunt.

P. 70. τὸν δὲ τὸ ἰσραὴλ, καὶ τὸν ἀπὸ τοῦ ἰούδα] Hieronymus: *Si intellexisti duos populos, Israël, & Gentium: sententiam retulit, à verbis discessit*. Origenes paulo inferius: ἡμεῖς ἰούδα, ἰούδα ὃ δὲ τὸν σωτῆρα ἐξ ἰούδα φυλῆς ἀνατείναντα & Homil. 9. ἀνδρες ἰούδα ἡμεῖς ἰσραὴλ διὰ τὸν χριστόν. ἀποδείκνυν γὰρ ὅτι ἐξ ἰούδα ἀνατέλλαν ὁ κύριος ἡμῶν. & Homil. 16. ἀλλ' ἰσραὴλ ἰούδα. ὡς πολλοὶς ἐρεῖται. ἰούδα τροπικῶς λεγόμενον τὸν χριστόν, μέσση ἀμαρτία ἰούδα ἡμῶν ἐστίν, τὸν πεισυνόντων ἐπὶ τὸν χριστόν τὸν οὐ φυλῆς ἰούδα.

P. 72. τοὺς σκληροὺς καὶ λιθίνους] Ita emendo, vel sic, τοὺς λιθίνους, cum præferat editio Corderiana, τοὺς σκληροὺς.

P. 75. ὅτι ἡμεῖς οὐ πολλαί] Ita & Cod. Vaticanus. Lege: ὅτι οὐ μετὰ πολλὰ.

P. 76. ἰδού δεῦλοι ἡμεῖς, &c.] Ghislerius legit: εἰς ἡμεῖς ἰσραὴλ σοι: ita & Complutenses, & Syrus. Sextima Editio habet: ἰδού δεῦλοι ἡμεῖς, quod secutus est Arabs.

P. 77. καὶ τιναν ἀφ' ὧν ἦσαν] Codex Vaticanus habet: καὶ τιναν ἴσαν. legendum conjicit Ghislerius: καὶ τιναν, ὅτι ἐν τῇ ἴσῳ.

ὑπολαμβάνουσιν οἱ αὐτοὶ λατρεύοντες] Frustra hunc locum sollicitat Ghislerius, & legendum putat: ὑπολαμβάνουσιν οἱ αὐτοὶ δεῦλα λατρεύοντες,

locus enim sanus est & integer.

ἰσραὴλ ἀρχόντας] Verbe: ne duno pudore af-

ficiuntur. P. 79.

ταῦτα τὰ ἀλλοτρία πόλε, &c.] Ita & Vatican. Cod. Legendum conjicit Ghislerius: αὐτὰ ταῦτα τὰ ἀλλοτρία. Malim: ταῦτα τὰ ἀλλοτρία πόλε τοῦ χριστοῦ αὐτῶν, ἰδὲν ἡμεῖς αὐτῶν.

ἡμεῖς ὃ ἀπὸ τοῦ ποιῆν, &c.] Cod. Vatic. ἡμεῖς δὲ εἰν ποιῆν. ibi Ghislerius: μὴ supplendum P. 80.

parci ex re ipsa; & habetur in fragmento huius Homilie, quod est in Catena Græca Vaticana.

καὶ ἡ γῆ ἰσραὴλ ὁ θεός] Ita Cod. Vatic. At Ghislerius legit: καὶ οὐχὶ ὁ θεός.

καρὸς ἡ ἀπιστία, &c.] Ita Vatican. Codic. P. 83.

Ghislerius: καρὸς τὴν ἀπιστίαν. Videtur hæc legenda citra interrogationem.

μὴνυμαι ἡ πρὸς αὐτοῦ, &c.] Homilianempe quarta: ἡμεῖς ἰούδα, ἰούδα δὲ διὰ τὸ σωτῆρα ἐξ ἰούδα φυλῆς ἀνατείναντα.

ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀγίων] Hæc cum P. 85,

sequentibus in Vaticano Codice hærebant: quæ ita distinguebat Ghislerius:

ὡς οἱ τῶν ἀγίων ἰσραὴλ ἱερεῖς, &c. Lego: ἀλλὰ καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν ἀγίων ἰσραὴλ οἱ ἱερεῖς τελέουσιν.

Præter Judæos multis circumcisi-

fio in usu fuit, Egyptiis nimirum, Colchis,

Æthiopicis, Phœnicibus, Syris, Arabibus,

& Troglodytis, uti scribunt Herodotus,

Diodorus, Ambrosius, Hieronymus, & alii.

Americanos quoque nonnullos Jucatanæ

provinciæ præputium ponere memoriæ

prodidit Petrus Martyr, Dec. 4. cap. 1. de

Ægyptiis, finitimisque Gentibus insignis

est apud hunc ipsum Jeremiam locus cap.

9. v. 25. 26. Item apud Origenem no-

strum, lib. 1. & 5. contra Cels. de ipsorum

vero Sacerdotibus apertius idem testifica-

tus est lib. 2. in Epist. ad Rom. Nam apud

Ægyptios qui in superstitionibus vestris & veta-

stissimi habentur, & eruditissimi, à quibus prope

omnes reliqui ritum sacrorum & ceremonias

mutati sunt; apud hos, inquam, nullus aut Geo-

metria studebat, aut Astronomia, quæ apud illos

præcipua ducitur illius certe Astrologia & Gene-

seos, quæ nihil divinum putant, secreta rimaba-

tur, nisi circumcissione suscepta. Sacerdos apud

eos, ἀρυσβex, aut quorumlibet sacrorum mini-

ster, vel, ut illi appellat, Prophetæ omnis circum-

cisus est. Literas quoque sacerdotales veterum

Ægyptiorum, quas Hieroglyphicas appellant,

nemo disciebat, nisi circumcissus. Omnis Hierophan-

tes, omnis vates, omnis cæli, ut putant, inferniq,

mythes, & conficius apud eos esse non creditur, nisi

fuerit circumcissus. Horus Apollo de Cyno-

cephalo: ἰσραὴλ δὲ καὶ ἐτελόμενος ἡν ἑὶ ἡμεῖς ἰσρα-

δύοσι περιετέμνυν. Nascitur autem circumcissus, quæ

circumcisionem studiose observant Sacerdotes.

Sed legibus demum, solis Judæis circumci-

fionis facultas concessa est, reliquis ademi-

ptas, l. 11. t. 1. Ad legem Corneliam de ficiatis

& ve-

& beneficiis. Qui hunc morem ab Abrahamo Ebraeos, à Deo Abrahamum accepisse vel nesciebant, vel non credebant, varia de eo fabulati sunt. Horatii Scholiaſtes à Moyſe propagatam hanc conſuetudinem

16 Horat.
Serm. lib.
1. Sat. 9.

Herodot.
lib. 2. cap.
16 & 104.

ſcripſit: *Pellicula*, inquit, *imminuti ſunt, quia Moſes Rex Iudeorum, cujus legibus reguntur, negligentia medicinalis (lego, medici talis) eſſe factus, & ne ſolus eſſet notabilis, omnes circumcidi voluit.* Herodotus Colchos, Ægyptios, & Æthiopes hanc ſecandi præputii conſuetudinem à π ἀρχῆς ſervari ſcribit, eamq; ex Ægypto in Phœniciam & Syriam vel iſtis Phœnicibus & Syris ſatentibus profluſiſſe: indidemque Abrahamum eam in ſuos tranſuſiſſe nonnulli crediderunt. Strabo quoque Judæos Ægyptiis & originem ſuam & circumciſionis ritum debere prodit libr. 17. idemque hoc ſcripſiſſe Celſum tradit Origenes. Alii circumciſionem tot gentium uſu celebratam, civili ritu ac politico primum introductam putant, ad præcavendam ſcilicet lepræ luem, quæ è ſordibus ſub præputio ſuccreſcentibus oriri ſoleret; at à Deo nihilominus Abrahamo traditam, ut quod aliis in orbi antidotum, illi, ipliusque poſteris morbi antidotum ſimul, & divini fœderis ſignum eſſet: ita non circumciſionem ſolum, ſed pleraque Moyſis præcepta ſanitatæ præſcriptis accommodata eſſe. Ego vero circumciſionis mandatum à Deo primum Abrahamum, ab Abrahamo, ipliusque nepotibus reliquas gentes accepſiſſe opinor: & ab Iſmaële quidem, & Ceturæ filiis Arabes, vicinosq; populos; inde Troglodytas, Arabicam gentem; ab Arabibus quoque, vel iplis etiam Iſraelitis Ægyptios & Æthiopes; ab Ægyptiis Colchos, quos circumciſionem ſuam tanquam Ægyptiacæ originis argumentum proferre tradit Diodorus libr. 1. Ab ipſo Moyſe circumciſionem accepſiſſe Æthiopes teſtatur Artapanus. Sed Chulitas apud quos uxorem duxit, habuit pro Æthiopiis, cum eſſent Arabes Madianitæ. Colchos tum ritu hoc imbutos fuiſſe videtur exiſtimariſſe Scaliger, cum Iſraelitas Salmaſar Samaria depulſos in alias regiones deportavit; propterea; quod Cytæam Colchidis urbem eos tranſtulerit, inde Cuthæos diſſos fuiſſe vult quos in eorum locum circa Samariam collocavit. Quæ, ſi vera loqui faſt eſt, tanto viro parum digna ſunt; ſic enim hebetur 4. Reg. 17. *Translatuſque eſt Iſrael de terra ſua in Aſſyrios, uſq; in diem hanc. Adduxit autem Rex Aſſyriorum de Babylone, & de Cutha, & de Avath, & de Emath, & de Sepharvaim: & collocavit eos in civitatibus Samariæ pro filiis Iſrael.* Vides alio traductos Iſraelitas; in Aſſyriam nimirum; Cuthæos aliunde accerſitos, nempe è Babylonia, & è

Orig. lib. 1.
cap. 104.

Artap. a.
pud Euphr.
lib. 5. cap.
17. de præ.
pud Euphr.

Uſ. Scal. in
Euphr. 1.
1. Et. 1.

Cutha. Præterea ut Cutham deportatos faceremur Iſraelitas; quid Cuthæ commune, cum Cytæa Colchidis urbe? Joſephus Cutham eſſe ſcribit Perſidis regionem. Eadem nempe illa eſt ac Suſis, ſeu Ciſſia, quæ in ſactis Literis dicitur: Chaldæi πινθ appellanti. Vanæ ergo illæ ſunt Scaligeri conjecturæ, neque ex hac Iſraelitarum deportatione ad Colchos manavit circumciſionis ritus, quem ab Ægyptiis Colchos, ut diximus, hauſiſſe Diodorus prodidit.

ei γὰρ καρδία ἔστιν ἐχέουσα, &c.] Origenes in P. 86. Johann. Tom. 2. *ὡς ἐπικρίψαι εἰ διὰ τὸν ἐν μέσῳ τῶ πατρὶς ἔθνη σώματι τὴν καρδίαν, ἐν δὲ τῇ καρδίᾳ τὸ ἡγεμονικόν, & ἢ ἐν ἑαſτῷ λόγον.* Hoc vero Peripateticorum eſt dogma, quod amplexos quoque fuiſſe Stoicos diſcimus ex Lærtio in Zenone.

ἔπι οὖν ἀνὰ τὴν τοιαύτην διδασκαλίαν] Lege- P. 90. bat Corderius: τὴ διδασκαλίαν.

ἐν τῷ μήποτε ἔσται καὶ μὴ τὴν ἔξοδον, &c.] Sen. P. 92. ſus eſt: Quemadmodum populus Iſraeliticus nondum peccandi finem fecit, ſed aliquando tandem faciet; ita nec ejus ſupplicio ac pœnis modum mors imponet, ſed tempus illud quo Gentium plenitudo adveniet. Sic enim ſentiebat Origenes, ut ſexcentis locis demonſtrare eſt.

ἐκείνοι μὲν γὰρ τὰ ἀλλότρια ἐν τῇ γῇ τῇ ἀγίᾳ, ἀλλο- P. 94. τήν, &c.] Conſentit Codex Vaticanus, Ghislerius παρέρχον putat τὰ ἀλλότρια. Corderius videtur legiſſe: ἐκείνοι μὲν γὰρ τὰ ἀλλότρια ἐν τῇ γῇ ἀγίᾳ ἐποίνων, ἀλλοτρίους πορευομένων. vertit enim: *nam illi quidem aliena in terra ſancta fecerunt, alienos adorarunt.* Exiſtimet Lector, utra potior ſit emendatio.

ἁλλότριον δ' ἂν εἴπω, &c.] Baſilidem, Valentinum, & Marcionem notat.

ἐτήρησε τὸν νόμον & ἐν ἑαſτῷ πάλιν.] Ita legit P. 98. Hieronymus; at Corderius, ἐσῆρξε. ejus editio habebat, ἐσῆρξε.

τίς γὰρ ἐστιν ὁ λόγος ὁ ἡγεμονικόν, &c.] Origenes Tom. 2. in Johann. *ἡγεμονικόν τοίνυν συντάττει εἰς τὴν ἑαſτὴν ἀναγκάζει μὲν γὰρ οὕτως τὰς, οἷον: λόγος κυρίου, ὅς ἐστιν ὁ πρὸς ὁσὴν & ἢ γενεαί, καὶ ὁ λόγος ὁ ἡγεμονικόν πρὸς ἡσάμιν ἡν ἁμῶς, &c.*

ἔσονται οἱ διακόπτοντες & θεοτύποι, &c.] Marcionitas hic quoque attingit Origenes, cum quibus ſemper ad præliandum compoſitus eſt.

ὡς λέγει πρὸς ἐκείνους] ὡς illud in Hieronymo non compareret, & plane adulterium eſt.

ἐπεστράφεν ἐπὶ τὰς ἀδικίας, &c.] Hiero- P. 105. nymiana, quam hic damus, reliquæ Homiliæ interpretatio, ad finem Homiliæ 9 Origenis in Eſaiam adjunctam reperies; ubi legitimam Origenianæ iplius in Eſaiam Homiliæ interpretationem loco ſuo deturbavit, & cur intercideret, cauſa fuit. Ea nem-

nempe ad nonam in Jeremiam Homiliam adjicere se putans incautus & parum attentus librarius, ad nonam in Esaiam Homiliam attexit. Atque hinc etiam suspicari possumus, verum esse & genuinum Homiliarum in Jeremiam ordinem, quem tenuimus. Hic ipse porro error geminum Bibliotheca Regiae Codicem occupavit.

P. 109. ἑρμηνεύει τὴν ἀναθῶθ, ἰσχυρισμὸς τῆ θιῶ] Verior hæc esset interpretatio vocis Anathoth-ia, quæ extat. Paralip. 8. 24. quam Anathoth. Ita porro sensit Origenes, vir in Ebraicis non valde versatus, propterea quod ἰσχυρ, inter alias significationes, ἰσχυρῶς etiam sonat. Hieronymus de nomin. Ebr. *Anathoth; responsio, sive respondens, signum, vel obedientia.*

P. 110. καὶ παρὲς ἑτηρῶν, καὶ πεντηκόνταρον] Hieronymus: *Et seniores quinquagenarium*: id est, ut habet idem Hieronymus in Vulgata: *principem super quinquaginta*: Gallice diceremus, *cinquantenier.*

πάντες οἱ ἀδελφεοὶ ἀδελφίμας] Hieronymus: *Omnes qui spreverunt contemnescentes*, cujus interpretationis rationem comminisci neutiquam possum. Recte Corderius: *omnes qui prævaricantur prævaricationes.*

ὡς περὶ ἐν ἰσχυρῶ, &c.] Cum terram inanimam esse definiat hoc loco Origenes, animatam autem non aliter dici posse quam per Angelum, tanquam formam adfistentem, non informantem; satis inde evincitur non huic cum penitus adhæsisse errori, quem ei obijciunt Hieronymus in Epistola ad Avitum, & Pammachium, & Justinianus in Epistola ad Menam, astra videlicet non animata solum esse, sed peccare etiam posse, ac salutem expectare. Sed hæc in Origenianis accuratius versamur.

P. 111. τετραμένον τινὰ ἀρθεῖν ἐπὶ τῷ γῆς, &c.] Origenes lib. 8. contra Cels. καὶ ἵνα, ἢ ἂν φάμεθα ἢ χωρὶς προστάσεως ἀράτων, ἢ ὅπως οἰμασθῶν, χωρὶς ὧν, καὶ ἄλλων ἀποκόμιαν, ἢ μόνον τῷ δὲ τῷ φρονέοντων, ἀλλὰ καὶ πάντες ναματίζοντες ὕδατος, καὶ ἀρθεῖν, τινὲς γὰρ φέρειν τὰ ὑπὸ φύσεως λεγόμενα δυνάμει, &c. & paulo post: ἢ ὡς δὲ δυνάμει ἐν ἑκάστῳ τῷ εἰς τὰς βιωτικὰς χρείας λαμβάνοντι, μάλιστα οἱ δυνάμεις αὐτοῖς χρεῖας μεμαδυνότες ἀδελφιστῶν δυνάμειν ἰσχύειν, καὶ ἀρθεῖν, καὶ ὕδατος, ἢ ἀέρος, μελαμβάνοντες, ἀλλὰ μάλλον θεοῖς ἀγγέλοις τοῖς ἐπὶ τῶν τοιούτων τετραμένους.

Steph. Tom. 3. 148. 149. κατὰ θεματοῖς ἐλόντες ἢ ἰσχυρῶ] Frustra ergo vocem hanc repudiat Stephanus, quam attulit Erasmus in Annotationibus in Matth. 26. 74. quamque plurima exemplaria repræsentant, & hic usurpat Origenes: quum præsertim κατὰ θεμα, & κατὰ θεματοῖς, tum in Apocalypsi, tum apud Justinum occurrant.

P. 112. ἢ κληρονομία μου; προφητεύει] His insertum

erat in Scorialensi Codice, quidquid Homilia sequenti post hæc verba: ἢ δυνάμει δυνάμει, ad illa usque: ὡς περὶ ἰσχυρῶ τῷ γῆς τετραμένους continentur; ea nos Hieronymi vestigia secuti, suo loco restitimus.

ὁ δὲ τῶ πάντων ἡμῶν ἰσχυρισμὸς ἀρχὴν, &c.] Hieronymus: *Qui vero totius Ecclesie arcem obtinet, pro omni Ecclesia reddet rationem.* Loci quidem illius, in quo perorabat, Episcopum vel Metropolitam Origenes videtur significasse. Has autem Homilias Cæsareæ Palæstinæ fuisse recitatas verisimile est. Ita vel Theodistum Episcopum Cæsariensem, vel certe Babylam Antiochenum Patriarcham designavit. Quanquam Tyrumne jam tum concesserit, certum non habeo. Id vero Hieronymum convertisse verisimile est ad Romanum Pontificem, (ut ejus verba indicant) quem summum Sacerdotem appellat Præfat. in Evangel. ad Damasum, & de cuius potestate multis differit in Epistola ad eundem: *Quaquam igitur, inquit, tui metereat magnitudo, invitat tamen humanitas, a pastore præsidium ovium flagito. Faceat invidia: Romani culmini recedat ambitio: cum successore Piscatoris, & discipulo Crucis loquor.* Ego nullum primum, nisi Christum sequens, Beatitudini tue, id est, cathedræ Petri communionem confocior. Super illam Petram adificatam Ecclesiam scio. Quicumque extra hanc domum agnum comederit, profanus est. Si quis in Arca Noë non fuerit, peribit regnante diluvio. Similia habet Ambrosiaster in cap. 3. Epist. 1. ad Tim. *Ut cum totus mundus Dei sit, Ecclesiæ tamen domus ejus dicatur, cujus hodie rector est Damasus.* Romanum iidem Pontificem à Rufino designari probabile est, cum ait in interpretatione Homiliæ 17. Origenis in Genes. *Non deficiet princeps ex Iuda, id est, hic qui post resurrectionem ejus (Christi) Ecclesiarum princeps ordinatur.*

καὶ ἐν ὕδατι ἢ διελύσῃ] Hieronymus: *Et per aquam non transibis.* LXX. ἢ διελύσῃ, Vulgar. & in aquam non inferes illud, quod Ebreis consonat. Hæc eodem recidunt, nam si cinctu revinctus aquam subeat, subire quoque cinctum ipsum necesse est.

ἀλλ' ἀξίως τῷ ποτηρίῳ τῆς κακίης ἀρθεῖν] O. P. 112. minino legendum, ἀναξίως, ut innuit Hieronymus, & sensus postulat; tres enim calices proponit, meracum, mixtum, & Novi Testamenti; & priorem quidem impiis postremum sanctis, mixtum iis qui in via virtutis titubant, & incerto passu progrediuntur.

ὁ δὲ τῷ ποτηρίῳ τῷ ὄργῃ περὶ] Plane mendosa illa sunt, neque his Hieronymi consonant: *aut obtundatur in æ divine aculeis, aut exacuatur.* Corderius autem ad corruptam lectionem interpretationem suam

accommodare studuit : obvianditur aliquo modo, aut non obvianditur id quod est calicis ira, unicuique secundum mensuram peccatorum irrogata. Nos vero donec melior nobis Codex succurrat, legamus πότος, pro ποσός, quod mihi tamen non satis placet.

P. 120. *ὡς πάλιν ἑκατόν τινος ἐστὶν ἡγετική, &c.] Hieronymus: De quibus, Deo tribuente, post istius loci expositionem, cum ad Numerorum librum ventum fuerit, disputabimus. Ergo postquam Jeremiam populo exposuit, conclusiones in Numeros habuit, quæ non omnes sane, vel non integræ ad nos pervenerunt; benedictiones quippe illæ sacerdotales capite Numerorum sexto continentur, in quod nulla Origenis Homilia extat.*

ὡς δὲ πρὸ ἀρίστων λέγοντες, &c.] Valentinus nimirum, Basilides, Cerdon, & Marcion.

P. 121. *ἐν δὲ λαβὼν παράδειγμα, &c.] Hæc alio ordine retulerat Hieronymus, quem nos ad Scorialensem Codicem accommodavimus, cum præfertim illud, Accipiam ergo exemplum iudicis boni, orationem inchoare; at istud, accipiam & medicum, perficere videatur.*

P. 122. *ἐν γὰρ σωτηρίας ἀξίον ἡρώμεθα δι' ἄλλον κολαζομένων] Hoc est: si modo per aliorum punitionem digni salute efficiamur: male Hieronymus: si tamen digni sumus salute.*

P. 123. *πορεύσασθ' ἡμῖν] Ita correximus, cum habeat Corderiana editio, πορεύσας, & legitur ipse Corderius, πορεύσας.*

P. 126. *καὶ τὰ ἀπὸ προνοίας ὑποτάξας] Hæc ex Hieronymo ita restituenda sunt: καὶ τὰ ἀπὸ προνοίας ὑποτάξας, ὡς τινος διατάξας ἐστὶν ἀρνησις, δι' ἃ δὲν ἄλλο ὡς δὲ πάλιν κολάζει. ἀντὶ τούτου καὶ τὴν καὶ ἀποκαταστήσει τὴν ἀρνησίν αὐτῶν καὶ κατὰ τὴν ἀποκαταστήσει τὴν ἀρνησίν αὐτῶν, &c.]*

ὡς δὲ πάλιν ὑποτάξας, &c.] Origenes in Matth. 17. p. 312. ὅπου ἐν τούτοις διμαί λέγει τὰς ἐν κακίᾳ κερχυμένους, & μετὰ αὐτῶν γινώσκοντας ἀντιμεταστροφὰς δυνάμεις, &c.]

ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, &c.] Perperam hæc scripta & interpuncta sunt, quæ sic corrigas: ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, ὅταν ἡρώμεθ', καὶ τὴν διατάξας, καὶ πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῶν σκεπένων ὅρων καὶ ἀναμνήσει.

P. 127. *ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.*

P. 130. *τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.*

ἰσραὴλ, φασὶν ἰσραὴλ παῖδες, &c.] A Dios, conculeavit: Ierusalem vero ἀπὸ τῶν, videt, & ὡς, pax. Vid. Jos. 18. 28.

ὡς τὴν καὶ ἔτεκε, &c.] Hieronymus: Quasi P. 137. quem me genuisti, &c. Græca secutus est καὶ πᾶσα.

καὶ ἐπὶ ἑταίρας νοήσεις πᾶς δικαίολας, & διακρίσεις ἐν πᾶσι τῇ γῇ] Hæc Scorialensis codex infra post illa, τίς ἔδωκεν; transposita exhibebat, quæ Hieronymum secutus suo ordine collocaui.

πιστεύεις εἰς αὐτὸν] Hieronymus: Credis in eum, vesceetur tecum; postrema hæc desiderantur in codice Scorialensi: ἀντίθετα quippe sunt, ἐὰν μὴ κατὰ δικαιοσύνην, παραδεδωκέναι γίνεται ἀντίθετα ἀπὸ τῶν θυρίδων, ἐκέρχεται πρὸς δὲ πιστεύεις εἰς αὐτὸν, decet ἀντίθετον, nempe, vesceetur tecum.

εἰς ἀγαθὴν πρὸς τὸν ἐχθρόν.] Hieronymus: in P. 139. tempore tribulationis eorum exurgat inimicus, legebat fortasse, ἔχοντας τὸν ἐχθρόν.

τὴν αὐτοῦ αὐτοῦ καὶ &c.] Usque ad πότον πόσις Hæc in interpretatione Hieronymi desiderantur.

ὡς δὲ πάλιν ἀποκαταστήσει, &c.] Origenes libr. P. 140.

4. contr. Celf. ταυταρχικόν γὰρ ἐστὶν καὶ δὲ διμαί, ἀπ' ὅς ἐστιν αὐτῶν τὸν ἰσραὴλ, γινώσκοντας ὅτι πᾶν ἰεροσολύμων κατὰ μέτρον. In eo præceptorem suum Clementem Alexandrinum secutus est, qui Stromat. lib. 1. sic habet: ἀπ' ὅς ἐστιν ἀπὸ τῆς κατὰ τὴν ἀποκαταστήσει ἰερουσαλὴμ, γινώσκοντας ὅτι πᾶν, μέτρον γ'. Hæc nimirum fuit orum ratio, qui Christum anno Tiberii XV. passum crediderunt, & anno circiter uno prædicasse. Origenes libr. 4. ἀπὸ ἀρχῆς, cap. 1. Christum ait anno & aliquot mensibus docuisse: & Homil. 32. in Luc. iuxta simplicem intelligentiam ajunt uno anno Salvatorem in iudea Evangelium prædicasse, & hoc esse quod dicitur: Prædicare annum Domini acceptum, & diem retributionis. At in annum XVIII. Tiberii mortem ejus confert Eusebius, quum post annos XL. excisa docet Hierosolyma, Histor. lib. 3. cap. 7. Utraque opinio magis sefe auctoribus tuetur. Minime autem stare potest Phlegontis Tralliani sententia, quem in Olympiadibus, sive Chronicis scripsisse refert Origenes à XV. Tiberii anno ad Hierosolymitanam ἀλώσιν, quadraginta annos intercessisse.

ὡς δὲ πάλιν ἀποκαταστήσει, &c.] Origenes in Matth. 17. p. 312. ὅπου ἐν τούτοις διμαί λέγει τὰς ἐν κακίᾳ κερχυμένους, & μετὰ αὐτῶν γινώσκοντας ἀντιμεταστροφὰς δυνάμεις, &c.]

ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, &c.] Perperam hæc scripta & interpuncta sunt, quæ sic corrigas: ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, ὅταν ἡρώμεθ', καὶ τὴν διατάξας, καὶ πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῶν σκεπένων ὅρων καὶ ἀναμνήσει.

ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, &c.] Perperam hæc scripta & interpuncta sunt, quæ sic corrigas: ἀλλ' ἐπὶ ὅρῳ σκεπέναι, ὅταν ἡρώμεθ', καὶ τὴν διατάξας, καὶ πρὸς αὐτῶν ἀπὸ τῶν σκεπένων ὅρων καὶ ἀναμνήσει.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

ὡς πάλιν ὁ δὲ ἰουδαῖος] Hieronymus: At vero miserabilis iudeus: quid si legamus: πολὺς καὶ ὁ δὲ ἰουδαῖος, &c.] Hæc auctore Hieronymo sic distinguenda sunt: ἐν πολὺς ὅσοι ἐν ἡμῖν. ἔργον γὰρ ἐστὶ τὸ, πᾶσα ἀζύμω ἀγέτω.

τὸν ἰσραὴλ ἀπέκλειαν] Lege, τὸν ἰσραὴλ καὶ λέγεται πρὸς αὐτὸν ὡς τὴν ἀρνησίν, &c.] Hieronymus: & dicitur ad eam; Nos non contristamur super ierusalem, & calamitatibus ejus, & omnis populi illius. Hæc ergo in Hieronymianæ interpretationis exemplaribus desiderantur: τίς φάσι καὶ ἐπὶ δι' ἰερουσαλὴμ, & τίς συνθροπιάσθ' ἐπὶ σοί.

αζυμα cum amaritudine sive piciis. אמר generale nomen est, quo amara omnia, & si eius mentio fit, amara omnia edulia continentur: id autem his locis ad certam speciem LXX. Interpretres revocant, אמר nempe, quod deterius est lactuca genus. LXX. autem Hieronymus secutus est.

P. 145. καὶ ὁ γέρονς καὶ ἁμαρτανὸν ἡρώδης] Vertere: peccatore quippe regnante vivebat, Sedecia nimirum. Vid. 2. Paral. 36. Origenes Homil. 19. in Jerem. ἱεροίας γέρονε καὶ γέρονς ἁμαρτανότατον ὅτι αὐτὸν γέροντα ἢ αἰχμαλωσία Jeremias extitit temporibus maximorum peccatorum: sub ipso igitur contigit captivitas.

ὁ δὲ τις ἀφ' ἑαυτοῦ τὸ ἀρτί &c.] Deprompta hæc sunt ex Evangelio Ebraeorum, ut ex Origene Tom. 2. in Johann. p. 58. discere licet.

P. 148. ἐννοήσω ῥα φωνὴν καὶ ἀμαρτία] Hieronymus Præfat. in Paralip. ad Chromatium: Si LXX. Interpretum pura, & ut ab eis in Græcum versacit, editio permaneret, superflue me, Chromati, Episcoporum sanctissime atque doctissime, impelleres ut Ebraea tibi volumina Latina sermone transferrem. Quod enim semel aures hominum occupaverat, & nascentis Ecclesiaroboraverat fidem, justum erat etiam nostro silentio comprobare. Nunc vero cum pro varietate regionum diversa ferantur exemplaria, & germana illa, antiquaque translatio corrupta sit, atque violata, &c.

P. 149. ὅτι καὶ εἰς θεὸν ὁμοιοῦνται &c.] Nefandam hanc doctrinam propugnabat Theodotus quidam Byzantius. Epiphanius Hær. 54. cap. 1. Philastrius Hær. 50. & ante Theodotum Cerinthiani, Ebionæi, Carpocrasii, & Alogi. Eam post Origenis ætatem Arius exstulcitavit.

P. 150. καὶ εἰ τις γὰρ κατενόησε τὸς ἔχοντες δὲ θεὸν, &c.] Origenes in Matth. 13. p. 215. σαρκὴν δὲ πολλὴν ποικίλιν ὡμοιώθη ἡ βασιλεῖα τοῦ ἑβραίων, καὶ πῶς πεπλημένον ἐκ παντὸς τοῦ καὶ ποικίλων νοσημάτων παλαιὸν ἐκαλεῖτο ῥαφίον.

P. 151. ὡς εἰ ἐδύω καὶ ὑπόθεσιν, &c.] Hæc ita interpretpuxisse videtur Hieronymus: ὡς εἰ ἐδύω καὶ ὑπόθεσιν νοήσας πῶς ἔχοντες ἡννοῦνται μετὰ βασιλεῖαν καὶ τὸ ἐξελθεῖν δὲ τὸ σώματι. ἔχοντες, καὶ ἡννοῦνται τι κρείττον παρ' ἐχόντων, παράδειγμα ἑλθεόντων ἀποδομῆς τις, &c.

P. 152. ἐάν ἐλθῶ ἐπὶ τὸν χερσὶν, &c.] Vide Nos infra ad hæc Origenis in Matth. 16. pag. 275. πέτρα γὰρ πᾶσι ῥησὶς μαθητῆς, ἀφ' ἧς ἔπινον ἡ ἐκ πνευματικῆς ἀκοῆς θάλασσα πέτρας, καὶ ἐπὶ τὰς αὐτὰς πῶς πῶς πέτραν ὁποδομείν) ὡς ἐκκλησιαστικῆς πᾶς λόγος. ὁ κατ' αὐτὸν πολίτευμα. ἐν ἐκείνῳ γὰρ ἔτι τελείων ἐχόντων τὸ ἀβροισμα τοῦ συμπληρυντῶν πῶς μακαριεύονται λόγων, καὶ νοσημάτων, ἐστὶν ἡ ἑαυτοῦ τοῦ ὁποδομῆς ἐκκλησία.

διὰ δὲ ἡσάς πῶς προφητείας αὐτῆς] Hieronymi editi codices habebant: Esaiam per Prophetam, & per Esaiam Prophetam: correximus: per Esaiam, prophetiam.

καὶ τὸ ἐκζητῶν ἐν τῇ ἐναργείᾳ ὁ λαλῶν ἐν ἡμῖν] Habentur hæc Zachar. 2. 3. in Evangelio autem neutiquam comparent, sed ἐκζητῶν καὶ ejusmodi ἀμαρτία Origeni solennia sunt.

εἴτε & ὁμοιοῦνται ἐξελθὼν ἐκ τοῦ σώματος] P. 154. Hieronymus: Si Septuaginta Interpretres, sicut & cetera, secundum dispensationem suam auferre voluerunt. Hic, ut alibi passim, se Interpretibus LXX. parum æquum præbet Hieronymus: quodque mireris, quum eos ad libitum omnia & temere detruncare conquiretur, Origeni ipse aliena, & spuria affinxit, voces illas nimitum: Sicut & cetera,

ἔσω γὰρ σε ἡ κοδομανίαι, &c.] Similia habes libr. 4. & 6. contra Cels. Homil. 2. in Cantic. Homil. 1. in Ezech. libr. 1. de princip. cap. 1. At libr. 2. Operis ejusdem cap. 11. ipsum sibi impium succedere ignem docet, cum admisso criminum memoria torquetur, & conscientia stimulis agitur. Unde non recedit Augustinus libr. 21. de Civit. Dei, cap. 26. Hæc vero perpendimus in Origenianis, ubi de pœnis & præmiis disputatur.

πολλὰ γὰρ ἔτι ἀδύνατος, &c.] Non hoc solum loco, sed sexcentis alii Purgatorium statuit Origenes, at suo modo, ita nempe ut non alius ignis, non alia pœna, quam Purgatorii, & temporaria animas torquant.

ὅτι τὸ ἐκζητῶν ἐαυτὸν, &c.] Hæc miserabiliter accepta sunt, quæ sic emendari possunt ex Hieronymo: ἵνα δὲ διζητῶν ἐαυτὸν ἐπιδέσται, καὶ ἵνα πῶς ἐπὶ τῶν ἡδονῶν ταῦτα γένηται, ἢ ἀμαρτία αὐτὸν γένηται. Hanc porro infidelitatem LXX. Seniorum Interpretationis, quæ capitis XVII. Jeremias versus quatuor prætermittit, Judæorum posteriorum temeritati ac perfidia tribuit Origenes, ab eisque plurima LXX. Interpretum exemplaria fuisse corrupta quæritur, quemadmodum & Justinus Dialog. cum Tryph. At Hieronymus τοῖς ὅς semper infensus hanc in eos culpam confert in suis ad hunc Jeremias locum Commentariis.

λέγει δὲ τὸ ζῶον καὶ κακοδομῆσαι, &c.] Origenes in Cantic. Græca quam Ghislerius suis in Jeremiam Commentariis attexit: ἐν τῇ αὐτῇ ζῶον ἵσχυρὰ λέγειται κακοδομῆσαι ἵνα ὁ πύργος αὐτῆς τὸς πόδας γὰρ σφιδάται τὸ θύρον, καὶ ἡ αὐτῇ ἐπὶ τὰς ἀποσπᾶται καλίας αὐτὸν, καὶ ὅταν σφιδάται περικύβητος νετὶς, καὶ αὐτὸς ἀφιδάται ἀφιδάται. ἐστὶ δὲ καὶ ἀκαθάρτον (γὰρ ἀκαθάρτον) ὡς τὸς θηριώδεις (γὰρ θηριώδεις) μονομαχίαν ἀλλήλους αὐτῶν ἐμύχων, καὶ ἀρρενα μὲν νικῶν ἐπικαίεν τὸ ἀρρεν. In historia animalium fertur transferrina esse perdis: circum pedes enim venatoris voluta, & succipienda spem dans, se nido subducit & remouet, & cum pullos aufugisse conjicit, ipsa quoque tepente

penteevolat. Impura quoque & illa est, adeo ut
que conjuge sua viduatæ sunt, singulari certa-
mine invicem pro concubitu decertant, & mas
post victoriam marem incat. Quem locum
ex canē quam tractamus Origenis Homilia
depromsit Catenæ concinnator, & pro
ejusmodi confarcinatorum more recoxe-
rit, an aliunde integrum transtulerit, incertum
est. Id autem ex Aristotele peti-
tum est lib. 9. Hystor. Animal. cap. 8. ὅταν δὲ τις θηρὶν
περιπαισὼν τῇ νύκτι, προκυλινδῆται ἢ πέρδῃ τὴν θη-
ρῖν, ὡς ἐπὶ λυπατῆ ἵσα, καὶ ἐπὶ πασσάται, ὡς ἐπὶ λυ-
μῶν, ἢ ἰσχυρῶν, ἢ ἀνδραγαθῶν τῶν νύκτων ἐκαστος
καὶ δὲ τῶν ἀνελκίσσων αὐτῶν, ἀνακαλεῖται πάλιν
& μοχ: ὡς περὶ δὲ ἱερῶν, κακὸς δὲ τὸ ὄρνις ἐστίν,
& πάντων. Cum aliquis venando in nidum in-
ciderit, pro voluit sese perdix ante venatorem,
quasi jamjam capiendæ sit, & sic hominem ad
se, sui capiendæ spe allicit, donec singuli pulli
profugerint: interea avolat ipsa, & pullos rur-
sum vocat. & mox: Quemadmodum autem
dictum est, vasra est hæc avis, & astuta. Ea-
dem hauserunt indidem Plinius lib. 10. cap.
33. & ex Plinio Solinus cap. 7. Elianus lib.
3. de animal. cap. 16. Athenæus lib. 9. Com-
mentarius in Hexaem. Eustathio tributus,
Phile in Jambis, & Aristophanis Scholia-
stes in Avib.

Par. 159. ἴσθι δὲ τὸν πᾶν ἀνδραγαθόν, &c.] Auctor
quoque Aristoteles loco laudato: ὅταν δὲ
ἀποδράσῃ ἡ νύκτις, ὡς ἄρῃντες κεντράσῃ, καὶ μάχῃ
ἐπιώντες. καλῶς δὲ τῶν τῶν χίρῃς: ὁ δὲ ἡττηθεὶς μα-
χόμενος ἀποκινδυνεύει τὴν νύκτιν, ὡς τῶν οὐχ ἐν-
δύσῃς μόνον, ἰδὼν δὲ κρατὶν τῆς ἑαυτοῦ δευτέρῃς, ἢ
ὀπίσθῃς, ἔσθι δὲ τὴν οὐχ ἐνδύσῃς ὑπὸ κρατὶς ἐνδύσῃς.
Cum autem effugit, ut ovis incubes, clamitant
mares, & inter se decertant. Hos viduatos vo-
cant. Qui vero fuerit in certamine inferior,
victorem sequitur, ab eoque solo initur. Quod
si a secundo etiam, vel alio quovis vincatur ali-
quis, ab eo quoque victore clam subigitur. &
lib. 6. cap. 8. & τῆς νύκτος, ὅταν πρῶτον ἐξέλθῃ,
ἐκείνῃ αὐτὴν ὁρῶν. Pullos etiam, cum primum
foras educit, mas init. Antigonus Carystius
in Paradoxis, cap. 110. de perdicibus:
καὶ τῶν νύκτων ὅταν πρῶτον ἐξέλθῃ, ἐκείνῃ αὐτὴν
ὁρῶν, ὡς δὲ ἀλλήλους μάχεται. & pullos, cum pri-
mum educunt, subigere ipsos: simulque decerta-
re. Quem locum non intellexit Xylander.
Eadem hæc habent Plinius, Solinus, Elia-
nus, Athenæus, & Phile locis proxime lau-
datis, & ex Origene Hieronymus in eun-
dem hunc Jeremiæ locum, & præter eos
Isidorus lib. 12. Orig. cap. 7. At non perdi-
ces solum, sed galli etiam fœdam hanc inter
se libidinem exercent, nam qui victoriam
reportavit, non victi solum conjuges, sed
ipsum etiam gallum subigit.

ἴσθι δὲ τὸν πᾶν ἀνδραγαθόν, &c.] Epi-
phanius tamen in Physiologo cap. 9. homi-
nem pium perdicis comparavit.

ἴσθι δὲ τὸν πᾶν ἀνδραγαθόν, &c.] Pertinet id ad
aliam perdicis proprietatem ab Origene
hoc loco nequitiam commemoratam. Fe-
runt liquidem aliena eam ova furari, & in-
cubare, ac fovere. Ita Hippolytus Martyr
in Catena in Jerem. Epiphanius in Physiolo-
g. cap. 9. Ambrosius lib. 6. Hexaem. cap. 3. &
Epistol. 48. Philastrius Præfat. in libr. de
Hær. Phile in Jambis, Hieronymus in hunc
Jeremiæ locum, Augustinus contra Faust.
lib. 13. cap. 12. Isidorus lib. 12. Orig. cap. 7. &
Rupertus Abbas lib. 1. in Deuter. cap. 14.
Ita & Chaldaeus Paraphrastes, Jerem. 17. 11.
Quæ cum apud Auctores τῶν ἱερῶν, qui Phy-
sica tractant, non compareant, verisimile
est ex hoc Jeremiæ loco profluxisse, ubi
ἄρῃ perdicem reddiderunt LXX. ex iisque
reliqui: quia cum vocem nullam haberent,
quæ avem illam Europæis ignotam appella-
rent, quam simillimæ, & specie proximæ
avis nomen subsidio afficerunt, perdicis
videlicet, ejusque non proprie dictæ, sed
quæ Rustica, seu Rusticula, & ἀγρία, & ab
Aristotele σκολόπαξ nuncupatur. ἄρῃ enim
illam prælongum rostrum gerere, brevibus
esse pedibus, colore viridi, edulem, monta-
nam, infra columbæ magnitudinem, plu-
viæ prænuntiam Ebræi & Arabes scribunt,
locupletes Auctores, quorum in regionibus
ea avis frequens est. Atque hæc omnia
fere utrique communia sunt. In eo præ-
terea utrique convenit, quod à rostri longi-
tudine nomen traxerunt; nam quemad-
modum, καὶ τὴν σκολόπαξ dicitur σκολόπαξ:
quod palissimè rostrum gerat; ita Ebrai-
ce ἄρῃ est σκολόπαξ, unde ἄρῃ. At non coloris
solum viriditate ea à rustica perdice discre-
pat, sed eo etiam quod aliena ova foveat, id
quod de rusticula nemo prodidit. Hoc por-
ro, aliaque permulta eximie eruditionis lau-
de cumulatissimo viro Samueli Bocharto
debere me profiteor. Id ipse argumentum
in luculentissimo de Scripturæ animalibus
opere fufius pertractat. Ad hæc nos illud
quoque adjiciemus, quæcunque de ἄρῃ E-
bræi & Arabes tradunt, universa fere Pico
quem στροκοδάκην appellant, convenire;
nam & longiusculum gerit rostrum, & est
eximii roboris, utpote quo arbores tundit,
& excavat; brevibus est pedibus; viridi
colore est; corporis mole columbam non
æquat; montanus est; edulis est; pluviamque
inter reliquas aves præcipue prænuntiat.
Quodque animadversione dignissimum est,
vel à ἄρῃ, sedit, effodit: vel à ἄρῃ, trabs, stipes,
truncus, lignum, Picum ἄρῃ dictum non in-
epte quis argutari possit, cum rostro trun-
cos perfodiat; unde & στροκοδάκην Græcis
dicitur. Quod si alienorum ovorum curam,
& incubitum Pico tribuisset Auctor aliquis,
voce ἄρῃ cum significari non dubitarem.

P. 132.

ἡ περὶ πάντων τῶν ἱεροδιδασκάλων] Pessime id interpretatus est Hieronymus : *per omnes qui alicui a Deo gloria cupiditate rapta sunt.* ἱεροδιδασκαλῶν apud Ecclesiasticos Auctores opponitur ἱεροδιδασκαλῶν, & vertere debuit : *per omnes qui peruersis opinionibus adherescunt.*

P. 160.

Principium vero capituli secundi istud lectum est] Et paulo infra : *ἐν δὲ αὐτῇ ἐκείνῃ ἡ διδασκαλία*, quod ita reddidit Hieronymus : *sic finita est etiam secundi capituli circumscriptio* : & Homilia in Jeremiam, juxta Latinam dispositionem, tertia : Deinde exordium alterius capituli : *Aperuit Dominus thesaurum suum, &c.* idem in Isaia 32. 2. Ebraei capitulum superius, in quo legitur : *Ve qui prae-daris : nonne & ipse prae-daberis, & reliqua usque ad finem, &c.* Quod capitulum dixit Hieronymus, aliquando comma unum est, siue versus unus recentioris illius, quam hodie sequimur, divisionis; aliquando plures : hic certe Origenem interpretans, quod *ἀνοίχθη* dixit Origenes, ipse capitulum reddidit, quo versus 13. & 14. capituli 17. Jeremiae continentur. Observatum est a nobis ad Homil. in 1. Reg. *ἀνοίχθη* illic appellasse Origenem, quae in hodierna & recepta distinctione pro capitulis habentur : & Homil. 28. in Jerem. *πῶς περιουσία* appellat, quidquid habetur a septimo versu ad duodecimum. Sed haec quo clariora fiant, rem altius repetemus. Biblia sacra non ita olim fuisse secta ac distincta, quemadmodum nunc sunt, notum est eruditissimis; siue Judaica exemplaria intelligas, siue τῶν ὁ, siue Vulgatae Editionis. Ac primum de Judaicis. Scribit Elias Levita universam Legem versum unum olim fuisse. Hieronymus Praefat. in Josue, & Paralip. & Isaia, interpretationes suas novo scribendi genere sese distinxisse testatur : unde proclivis conjectura est ab Ebraicis codicibus ejusmodi partitionem abfuisse : hanc vero ab Hieronymo per cola & commata divisionem, vivandae confusioni, & sensum barbarici adhibitam fuisse, testis ipse est. In Synagoga autem usum distributi sunt libri Moysis, idque non uno modo. Cum enim quotis quibusque sabbathis pars aliqua Legis ac Prophetarum populo praelenda esset, juxta sabbathorum numerum Lex in Lectiones distributa est, quae *פרשת* appellantur, & ad Moysen a nonnullis, ab aliis ad Esdram referuntur. Talis videtur fuisse quam *παρακλησις τῆς γραφῆς* appellat Luc. Act. 8. 32. Distinctiones ad haec invexerunt quasdam, quas Apertas & Clausas dixere, *פרשות* & *פרקים* : indeque librorum suorum oram his literis *א* & *ב* insigniunt. Ac demum in *פרקים*, siue versus, jam inde ab antiquis temporibus Lex divisa est, ab

ipso Mose juxta nonnullos, ab Esdra juxta alios, a Masorethis juxta reliquos; eorumque versuum Thalmudista meminerunt. Horum omnium, sed & singularum etiam literarum collectum numerum in fine describebant, hodieque describunt. Quem in se laborem *פרס* recipiebant. Prophetarum quoque in *פרשות* & versus jam olim secti fuere. Haphtararum inventionem ad Antiochi Epiphaniis tempora; versuum etiam ad antiquiorem Christometatem, sed levibus argumentis referunt. Addendum id quoque, quod ex Origene refert Eusebius lib. 6. Histor. cap. 25. librum Regum primum & secundum unum apud Ebraeos volumen constitutere; ac unum item, tertium & quartum; & unum quoque Paralipomenon utrumque; unum etiam, Esdrae primum & secundum; Jeremiae item Prophetiam cum Lamentationibus & Epistola, unum. Quod ad LXX. Senum Interpretationem pertinet, cum in Synagogis Judaeorum Hellenistarum praeligeretur, probabile est, hos eam in usus suos distribuisse, sed ita tamen ut in Synagogis solum divisiones illae obtinerent. Exemplaria duo antiquissima LXX Interpretum Editionis, quorum alterum Romae habetur; alterum ab Hefychio, ut videtur, emendatum, Alexandria Constantinopolim a Cyrillo Lucare Patriarcha Constantinopolitano translatum, ad Carolum deinde Britanniae Regem transmissum in Anglia servatur, utrumque ante annos mille supra ducentos exaratum, nullam capitulum, aut versuum, imo ne verborum quidem distinctionem praese fert; exceptis solum libris *ἡ ψαλμοί*, quosque per versus primum ab ipsis Auctoribus compositos fuisse credibile est; Job dico, Psalmos, Proverbia, Ecclesiasten, & Canticum. Cum hac autem Interpretatione maxima Patrum Graecorum pars, dum Scripturam S. Commentariis illustraret, uteretur, unusquisque contextum sacrum, quem *ἡ ἀφ᾽ ὧν* appellabant, pro arbitrio & capiti distinxit; unde nullam tam fuisse distinctionem praeteris probatam, ac vulgo receptam apparet. Neque in capita solum, sed in versus etiam, pro capiti suo, vetusti illi Patres Scripturam distribuiebant. Origenes Hexapla suam in cola discreverat, ut est apud Euseb. lib. 6. Histor. cap. 16. Id in duodecim Prophetis fecisse se testatur Hefychius presbyter Hierosolymitanus, eumque morem ab antiquis ductum temporibus tenuisse. Videtur tamen Origenes Prolog. in Cantic. aliquam in ipso Cantici titulo distinctionem jam receptam, & inolitam observasse; sed vereor, ne de suo Rufinus, Interpretes fluxae fidei, id adjecerit. Quod si genuinus est locus, vetusto

Hefych. in
Hadr. 14.
goge, & a
luc. 8. 32.

tulso aliquo Codice, suis distinctionibus instructo, è Symmachi fortasse Bibliotheca deprompto, usum Origenem fuisse dicendum est. Ordo ille quo dispositos habemus Psalmos, LXX. Senum diligentia debetur, si Hilarium Pictaviensem audimus. Scribit enim ille Psalmos primum dispersos & inordinatos, ab Esdra deinde in unum volumen fuisse collectos & à Septuaginta demum interpretibus in numerum & ordinem fuisse redactos. Hoc si sit, post Esdræ tempora in quinque libros partitum fuerit Psalterium ab Ebraeis, quemadmodum factum refert Epiphanius libr. de ponder. & ment. cap. 5. Id commentum refellit Hieronymus in Præfat. in Psalmos juxta Ebraicam veritatem, ad Sophronium: Nos, inquit, Ebraeorum auctoritatem secuti, & maxime Apostolorum, qui semper in Novo Testamento Psalmorum librum nominant, unum asserimus Psalmorum volumen. Conciliabitur uterque, si in quibusdam Ebraeorum codicibus hanc obtinuisse distinctionem dicamus, secus in aliis. Nec quicquam evincit Hieronymus hoc argumento, unicum esse Psalmorum volumen: fatebitur quippe Epiphanius, unicum esse volumen, at in libros quinque distributum. Quamdam in Psalterio Latino divisionem obtinuisse sua ætate satis indicat Hieronymus initio Epistolæ 24. ad Marcellam; ea vero ejusmodi fuerit, incertum est. Notandum istud Hieronymi ex Proœmio Commentariorum ipsius in Psalmos: *Psalmi*, inquit, *qui prætulati esse non videntur, apud Ebraeos pro uno Psalmo habentur*. Præter quintuplicem istam Psalterii divisionem, in viginti partes sectum illud exhibent veteres Græcorum Liturgiæ & Euchologia. Partes illæ καθίσταται appellantur, quasi dicas *sestiones*. Nec Latina Veteris Testamenti editio certam habuit divisionem. Ea quæ nunc utitur per versus distinctio recentissima est, & hodie vel heri nata: antiquior distinctio per capita. Prior illa in Latinos primum inducta libros, Ebraeos, Græcosque pervasit; posterior hæc à Latinisne, an à Græcis profecta sit, non liquet. Ex antiquis Patribus nullus plane Scripturæ loca depromens, versuum vel capitum hodie receptorum numerum notavit. Augustinus quidem ita Bibliorum versus videtur distinctisse, ut sex dictiones unusquisque versus contineret; sed id Augustiniano codici videtur fuisse peculiare, non omnibus commune. Libros Scripturæ plerosque, & fortasse omnes per versus distinctos Hieronymus, sed hodiernæ distinctionis nulla apud eum extant vestigia. Quod si recentis per capita divisionis, quæ tota infedit Biblia, ætatem quaeras, ante sexcentos annos repertam

eam responderim. Eam certe tenuit Theophylactus, qui ante undecimi sæculi finem floruit, uti declarant ἐκδόσεις, quas Evangelii præfixit; & illam etiam hac ætate vetustæ præferunt Manuscripti. Hieronymo tamen recentiorē putamus. Eandem fere ac Ebraei in dividendo Veteri Testamento rationem servarunt Syri, Samaritani, & Coptitæ, sed peculiarem suam sibi distinctionem habent. Genesin in 1534. versus distribunt Ebraei; Syri in 4509. Samaritanorum, & Coptitarum divisionem notavit Kircherus in Prodrōmo Copto. Dixi de veteri Testamento, accedamus ad Novum. Vetustissimam Novi Testamenti Græci divisionem eam esse reperio, quæ est per Titulos, qui & ὑπογραφαι, & ῥήματα. Tituli dividebantur in κεφάλαια, seu περιόψεις, περιόψεις in στήλες, seu Commata, seu Cola, quæ & Incisæ, & Cæsæ. Στήλες autem seu versus sensu fere desinebantur, ita ut breviores essent nonnulli, alii longiores; & summa demum στήλων in fine libri collecta, quemadmodum & ἐκδόσεις ὑπομνημάτων initio, adnotabatur. Quod in variis autem Codicibus Στήλες variat, ex eo evenit, quod pro capto suo librarii sententias ultro, citrove definirent, & interductu distinguerent. Titulus integrum aliquod argumentum complectebatur; κεφάλαιον certam aliquam argumenti hujus partem; στήλη periodum ab alia distinctam, determinatamve sententiam. Falluntur multi, qui quotiescunque περιόψεις aliquam designant Patres, ad divisionem tunc temporis vulgo receptam eos respicisse putant: sæpissime enim remota à reliquo contextu, ad libitum ac pro tempore divulgata hac voce nuncupabant. In vulgatis codicibus certi erant Tituli in aliquot capitula distributi, quæ capita versusum numerum determinatum exhiberent. Rem exemplum illustrabit. Matthæi liber divisus est in Titulos LXVIII. Hi Tituli κεφάλαια quoque ab Euthymio, & Occumenio, aliisque appellantur, & in manuscriptis, & excusis quibusdam libris suo ordine editi extant. Primus est περὶ τῶν μαθῶν, alter περὶ τῶν ἐν ἡρώδου πύργῳ, & reliqui deinceps, κεφάλαια autē habuit CCCLV. juxta Ammonium, Eusebium, & Tatianum, Suidas, ματθαῖος ἐκ τῶν ἐξ', κεφάλαια τῶν στήλων autem varium numerum varii repræsentant codices; alii 66, alii 68. Neutiquam ergo audiendus Casaubonus, qui Veteribus idem fere κεφάλαιον fuisse docet, ac nobis hodie versiculum. Quamvis enim κεφάλαιον, & Capitulum aliquando pro versu uno sumatur, vel si proprie loqui decet versum unum complectatur, ejusmodi tamen κεφάλαια hic non intelligit Casaubonus, sed illa in quæ Novi Testamenti Tituli distributi sunt: nostrorum

autē verficulorum numerus antiquorum *καταλογον* numerum triplo circiter superat. At Veterū *εἰς* hodiernis breviores erant. Eustathius Antiochenus libro de Engastrimytho à Joh. 3. 59. ad 10. 31. *εἰς* numerat 135. cum recentior partitio 72. solum habeat. Origenes apud Eusebium scribit posteriores duas Johannis Epistolas centum verficulos vix absolvere, cum partitio hodierna 29. tantum versus complectatur. At Novi Fœderis *εἰς* secundæ Epistolæ triginta, tertiæ quatuor & triginta tribuunt. Recentior vero divisio è Latinis codicibus profecta Græcos demum occupavit. Sane tota hæc distinguendi ratio ex Auctorum, Librariorumque arbitrio pendit. Libri quidam peculiarem nobis repræsentant Evangeliorum distinctionem. Lucæ Evangelium in 83. capita distribuit Euthymius; Ammonius in capita 343. distinctio Latina vetus in capita 107. hodierna in 24. Ambrosius in Titulos 164. Beda in capita 193. Receptissima tamen & vetustissima distinctio ea fuit quam invenit Ammonius, quæque apud Suidam expressa est; eam quippe Cæsarius Nazianzeni frater, & Epiphanius agnoscunt. Eadem quoque in reliquorum Novi Testamenti librorum distinctione varietas reperitur. Latina porro Novi Fœderis distinctio Veteris distinctioni cœva videtur. Id vero Latinis moris fuit, ut longiora Novi Testamenti capita in septem partes, breviora in quatuor distribuerent, easque partes literis Alphabeticis signarent: id quod in excusis etiam Novi Fœderis libris sæpe servatur. Dixi *εἰς* librorum Novi Testamenti colligi fuisse solitam & adscribi. Hoc in Veteri quoque Testamento à Syris, Samaritanis, Judæis, Græcis, & Latinis factum est. Nec in sacris solum Libris, sed in exoticis etiam Græcis & Latinis usurpatum. Id erudite probat Salmasius in Prolegom. ad Solin. id quoque declarant lemmata præfixa Aseonii Pediani commentationibus in Cornelianam, aliasque Tullii orationes: declarant & Præfationes Digestorum Justiniani. Aristotelis, Zenonis, Chrysippi, aliorumque libros per versus fuisse distinctos ex Laërtio notum est. Traditam sibi à Judæis dividendorum versuum, & colligendorum rationem Arabes quoque retinuerunt. Alcoranus per capita & versus divisus est; versuum & literarum numerus in fine collectus & adscriptus: sed prior ille variat, nec eundem semper codices præ se ferunt. Quanquam id fere ab illis observatum videas, ut in *εἰς* singuli versus designant, nulla æqualitatis illorum ratione habita. Hic autem magno Salmasio neutiquam assentiri possum, qui post Henricum

Stephanum, & Casaubonum, Ebræos & Arabes versus suos sensu determinasse, & ejusmodi versuum numerum in fine subduxisse scribit; Latinos autem & Græcos sententiam unam in plures, paucioresve lineas pro codicis angustia dispescuisse; *εἰς* vero, seu versus appellasse, non totam illam sententiam, sed singulas lineas; proindeque nescire se addit, quid emolumenti Græci, Latini que ex hac linearum collectione ceperint, cum pro angustis codicis variaverit. Mirandum profecto foret illud, si ita esset; quod certe non est: nam ut versuum lineam aliquando significare fatear, summæ certe illæ versuum, non lineas singulas, seu ductus, seu fulcos librorum, sed totas sententias complectebantur; id quod ipse agnovit tandem Salmasius in Epistola ad Sarraivium, sive mutata prior sententia, sive oblivioni data: *Interdum quippe, inquit, duas, interdum tres, aut plures lineas singuli versus occupant. Græci εἰς appellant. Opera autem ipsa numerabantur per versus, quorum summa in fine libri subducta notabatur. Inde πολὺς εἰς βιβλίων &c.* Hæc non eo commemoro, quo de Viri supra fidem eruditi, ac de me olim optime meriti laude quicquam deminutum velim, nam

ἀλλοιὸν ἐστὶν τὸ πρὸς ἀπὸ τοῦ ψήφου

Una ergo fere fuit Ebræorum, Arabum, Græcorum & Latinorum, cum in sacris, tum in exoticis libris, versuum subducendorum, & notandorum ratio. Quod quum omnes tamen non facerent, imo libros suos una serie nonnunquam scriberent, iipostmodum in capita ab indoctis librariis distracti sunt; unde immanes sæpe optimis Auctoribus errores, spissæque tenebræ affusæ sunt. Quin & eo audaciæ sunt progressi, ut ineptissima lemmata capitibus affingerent. Atque hæc labes maximam bonorum Scriptorum partem pervagata est. Sed hæc sunt alterius loci. Nunc redeamus ad propositum. Patet ex supradictis frustra in hodierna Scripturæ divisione rationem quæri *ἀπὸ τοῦ* Origenis, & Capitulorum Hieronymi. *ἀπὸ τοῦ* dixit Adamantius, certum aliquod Scripturæ membrum ad libitum determinatum & circumscriptum. Capitulum eodem sensu usurpavit Hieronymus; nempe pro eo quod Gallice dicimus, *un passage*. Ita sexcentis locis accipitur apud Rufinum: velut cum ait in interpretatione Apologiæ Pamphili: *In tuis præcipue (libris) in quibus plures unius Capituli interpretationes exponit: & mox: Ponemus exemplū quod illi superiori conveniat ex eo libro quē in Epistol. Pauli Apostoli ad Titum scripsit, de eo Capitulo in quo dicit Apostolus: Hæreticum hominem post trinam correptionem devota, sciens* quia

OBSERVATIONES ET NOTÆ.

21

Hieron. de
nm. Ebr.
interemia.

quia per versus est, & peccat, qui est à semetipso
demonstratus. Nec aliter Philastrius Har. 45.
Quæ autem quasi de homine dicunt Scriptura,
ea accipit capitula: & Har. 50. Isti utuntur
Capitulis Scripturarum, quæ de Christo, velut de
homine edocent.

P. 162. ἀρετὴν καὶ μὴ κενὴν γλῶσσαν] Vertit Hierony-
mus: qui consenti vana gloria: quod ipsum
habet unus Regiæ Biblioth. Codex. Alter
habet: qui contemnens vanam gloriam. Quid
si legamus: qui contentus una gloria? Sane id
oratio Græca postulat, & facile inde Vul-
gata lectio detorta est.

P. 163. οὐκ οὐκ ἐξ ὧν ὁρᾶται αὐτῶν ὡς ἰσχυροὶ ἱεροῦ.]
Redde: Dux sequuntur Jeremie visiones, quæ
testæ sunt. Vide Nos supra ad Homil. in
Libr. Reg.

καὶ τὸ ἱερὸν κένος] Codex Vatic. præ-
termittit postremam vocem. Certe κένος
vox est nihili: lego κενός. Vide LXX. Je-
rem. 19. 1.

ὁρᾶται αὐτῶν ὡς ἰσχυροὶ] Illud ὁρᾶται
videtur παρέλκει.

P. 164. ἡγοῦμαι ὡς ἀνέστη καὶ ὡς ἦν ὁ γὰρ, &c.]
Verte: Vix quoque exemplo ē Scripturæ peti-
to, & præter exemplum illud, explicationem
convenienti interpretationi idoneam proponā.

P. 166. τὸ γὰρ αὐτῶν ἐστὶν ἐλευθερίαν] Hoc est: vo-
luntatis quippe arbitrium liberum est.

P. 167. λέγει γὰρ ἀρετὴν καὶ μὴ κενὴν γλῶσσαν]
Supple ὅτι: quemadmodum infra: ὅπου λέγω
καὶ ἐν ταῖς βασιλείαις ἐστὶν, &c. & pag. 175.
ὅτι καὶ τὸ ἱερὸν κένος ὁ παγὼρ ἐξήγαγε τὸν ἱεροῦ
ἐκ τῆς κατὰ κράτος: & Homil. 19. p. 188. νομίζω
παντὸς ὑπονοεῖν βλάστησιν: τὸ ἀκύνειον ἐστὶν ἐι-
πεῖν, &c.

P. 169. αἱ ὡς ἀνθρώπου ἀπεικονίζονται] Vertit Corde-
rius: sicut filius hominis obliuisci: legebat
ἐκκλησιάζοντα, sed τὸ ἀπεικονίζοντα confirmatur ex
Judith. 8. 16.

P. 173. παλὺν καὶ τὸν ὅσον ἦν] Vide Origen.
in Matth. 15. p. 261. & quæ ad hunc locum
observavimus.

P. 176. τὰς ἐκκλησίας τὴν μὴ οὐσίας διαβαλεῖν] Hoc est:
Mosis virgæ in vi diam conflare volentes.

καὶ μὴ ὡς πρὸς ἐκκλ.] Ita Cod. Vat. Ghis-
lerius legit: μὴ πρὸς ἐκκλ., sic enim scribendum;
non, ut editum est, βίβλ.

ὅπου καὶ τὸν ἀρχιερέως λόγῳ ἀποστασάντων ἐξ ὡ-
ραῖς, &c.] Epiphanius Har. 30. cap. 25.
καὶ τὸ ἀρχιερέως, ὡς βλασφημούντες αὐτὸν λέ-
γουσι, ὡς αὐτὸν λέγουσι, ἀρῶν μὲν γὰρ λόγῳ αὐ-
τὸν ἡμιώτα, καὶ ἐξ ἑθνῶν ὑπαρῶν, ἀποστασάντων δὲ
γινώσκοντες ὅτι. Quod vero ad beatum Paulum
attinet, in quem illi maledicta conjiciunt, mul-
ta à me commemorari possunt. In primis Græ-
cum illum fuisse, atque ex Gentilibus oriundum
predicant; postea vero Profelytum esse factum.
In eadem fuerunt hæresi Helicæitæ.

P. 178. τίνες αὐτὸν φίλοι τὸ παρὼν τὸ ἱερὸν καὶ τὸ
καὶ τὸ ἐκκλ.] παρὼν est ἱερὸν: id de-
rivat Origenes à τὸ os, & τὸ σ, nigrum. Ita

& Hieronymus: Fesor, os nigredinis.

λέγων καὶ φησὶ καὶ ἱεροῦ, &c.] Me-
moriam lapsus est Origenes: ibi enim, nempe P. 197.

1. Tim. 1. 20. Hymenæum à se & Alexan-
dram Satanæ traditos scribit Paulus; at 2.
Tim. 1. 15. Phygellum illum & Hermoge-
nem sese fuisse averlatos.

ἐκ τῶν ἐπὶ τῷ παύλῳ, &c.] Ita &
paulo inferius; redde: Proclive est dicere
vaticinari illum.

ὁρᾶται αὐτῶν ὡς ἰσχυροὶ] Corderius: confortati P. 151.
sunt valde, legebat, ὁρᾶται αὐτῶν: ita & infra
pag. 197.

ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν αὐτῶν, &c.] Corrupta
hæc sunt, quæ iis sananda relinquimus qui-
bus κατὰ κράτος ἦν largitus est Deus. Quid
si legamus: ὡς γὰρ ἐκκλησία αὐτῶν αὐτῶν πα-
ραστήσεται

ἡ γέννησις τῶν ἀμαρτιῶν] Errorē suum iterat P. 182.
Origenes de pœnis Damnatorum tempo-
rariis.

ὅτι καὶ ἡ γέννησις τῶν ἀμαρτιῶν] Cum sequen-
tibus voces illæ non coherent.

καὶ παρὰ τὸ ἐκκλ., ὅτι τὸ ἀνθρώπινον] Hoc est: P. 183.
juxta Anagogen, per Anagogen. Hæc autem
ipso Paschæ die ad populum peroravit Ori-
genes: supra p. 178. ἀλλὰ ἐκ τῶν ἐκκλ. τὸ
ἐκκλ., ὡς ἐκ τῶν ἐκκλ. τὸ παρὰ, &c.

ὁρᾶται αὐτῶν ὡς ἰσχυροὶ] Videtur P. 184.
hæc ex ore in contextum irrepsisse.

ὅτι καὶ ἡ γέννησις τῶν ἀμαρτιῶν] Origenes Ho- P. 188.
mil. 17. in Luc. De cætu primitivorum, im-
maculatumque, Ecclesiæ, quæ non habet macu-
lam neque rugam, ejicietur digamus, non quo in
æternum mittatur incendium, sed quo partem
non habeat in regno Dei. Et paulo post: Puto
enim monogamum, & virginem, & cum qui in
castimonia perseverat, esse de Ecclesia Dei; cum
vero qui sit digamus, licet bonam habeat con-
versationem, & ceteris virtutibus polleat, ta-
men non esse de Ecclesia, & de eo numero qui
non habet rugam aut maculam, aut aliquid
istiusmodi; sed esse de secundo gradu, & de his
qui invocant nomen Domini, & qui salvantur
quidem in nomine Iesu Christi, nequaquam ta-
men coronantur ab eo. Et Tom. 20. in Jo-
hann. secundas Abrahami nuptias, & con-
gressum cum ancilla in exemplum trahi
non vult. Qua de re agitur in Orige-
nianiis.

ὅτι καὶ ἡ γέννησις τῶν ἀμαρτιῶν] Li-
brum Judith vides ab Origene Scripturam P. 193.
appellari; id quod à Nicæna quoque post-
modum Synodo factum legimus apud Hie-
ronymum.

ἐκ τῶν ἐκκλησιῶν καὶ ἐκ τῶν ἐκκλ.] Legebat Cor-
derius: ἐκκλησιάζοντα, & ἐκκλησιάζοντα.

μὴ τὸ πᾶν] Legendum πᾶν. Ita in Hol- P. 196.
mienli Codice Comment. Origenis in
Matth. c. 16. legebatur: αἱ τὸ τὸ διαβόλον πᾶν,
πῶς, πᾶν.

C 3

δὲν

P. 197

οἱ οὖτοι ἡδυνήθη δὲ ἐλθεῖν ἑαυτοῖς] Id est: *se injuria affictos putant, qui reprehensunt.* Ita reddendum quoque quod mox sequitur: καὶ οἱ τῶν διανοήτων ἡδυνήθη. καὶ ἐς τὸν, ἵνα ἕτως ἐνομάσω, τραπέζης, &c.] Alludit ad dictum illud: *οἱ οὖτοι τραπέζης γίνονται*, quod Christo à Patribus antiquis tribuitur, nec in Novo tamen Testamento reperitur. De eo agemus alibi fusius.

IN EZECHIELEM.

P. 200

ἐν τῷ ἑτάμῳ] Scriptit ad hæc Interpres: *Quatuordecim modo supersunt.* Homilia cum Tomis confudit: Homilia enim Origenis in Ezechielem 14. supersunt, Tomi nulli. Tomos autem & Homilia in hunc Prophetam lucubratus fuerat Origenes.

καὶ πᾶν τὸ καθεστὸς ὕδωρ] Ebr. מִמַּיִם יְרֵמָה, id est, *idionat, Sedimentum aquarum, vel aquas quietas, & tranquillitas, quarum fax omnis & cœnum in fundo subdit: optimè LXX. καθεστὸς ὕδωρ.* Ita Ezech. 32. 14. idem verbum ὑρῶ eadem pollet significatione: מִמַּיִם יְרֵמָה יֵא. LXX. τὸτε ἡσυχία τὰ ὕδατα ὑπὸν. Malè ergo Philocalia Interpres vertit: *aquam appositam*: rectius dixisset, *compositam*.

οἱ τε πᾶσι μὲν καὶ τῶν ἐκρήνόντων, &c.] Marcionista, alique ejusdem farinae Hæretici. Epiphanius Hær. 42. cap. 4.

καὶ οἱ τῶν παλαιῶν γραμμάτων, &c.] Vetus Testamentum Opifici, Novum Christi Patri vulgo tribuebant Cerdo, ejusque assecræ. Qui autem Vetus Testamentum duobus Auctoribus adscripserunt, ii fuisse videntur à Marcionis auditoribus aliqui: hi quippe in varias sectas dissipati sunt, Epiphanius teste Hær. 42. cap. 13. & Auctore Dialogi de orthodoxa fide, qui Origeni adscribitur. Partim autem Opificem, partim Malum, Veteris Testamenti auctores sibi videntur finxissè.

IN OSEE.

P. 201

ἀναγκάσιος καὶ ἐν δάδῃ, &c.] Hæc ad periodum supra inchoatam pertinent, eamque claudunt, nec ab Interprete disjungi debent. Quod sequitur: ὅσον καὶ (non ut male editum est, καὶ) πᾶσι λέξιν καὶ τὰ ποικίλα μὲν καὶ πᾶσι, distinctione carere non debuit: nam post λέξιν addenda ὑποσημῶν, vel virgula, ut id quod sequitur, καὶ τὰ &c. ad id referatur quod præcedit, ἐμπροσθέν τῶν.

ἐν τῷ οἴκῳ ὡς εὐροί με] Interpres: *Domum cum essem, invenerunt me*, ita & pag. scq. quam lectionem ne Grammatica quidem ferre

potest. Ebraice habetur בֵּיתִי in Bethel, quod secuti sunt Aquila, Theodotion, & Symmachus; item Jonathan, Syrus, & Vulgatus, LXX. ἐν τῷ οἴκῳ ὡν. Theodoretus, ὡν. Sive ergo hæc Osee ad Gen. 28. pertineant; sive, ut alii, ad Gen. 35. Bethel hic significatur, quæ prius Luza dicta fuit, & postquam vitulum aureum populo adorandum in ea proposuit impius Jeroboam, Bethaven appellata est, id est, *Domus idoli*. Inde Osee 10. 5. *Vaccas Bethaven coluerunt habitatores Samarie*: ubi LXX. τῶν μέγαν τὸ οἶκος ὡν περιέκλυσεν οἱ κατόικοι αὐτῆς σαρματίαν.

Videndi Theodoretus, & Cyrillus in Os. 12. 4. & ille præterea in Osee 4. 16. Bethaven porro illa diversa fuit ab altera nominis ejusdem, de qua Jos. 7. 2. *Aven* autem, ἡν, juxta aliam διάκρισιν LXX. leguntur semper *On*, & *Bethaven* reddiderunt, vel, *ἐν δάδῃ*, vel, *ἐν δάδῃ*. Unde facile emendaveris quod eorum optimas editiones occupavit mendum, 1. Reg. 13. 5. ἐξ ἐναντίας βασιλεὺς κατὰ νότον. legendum siquidem, βασιλεὺς, cum juxta Interpretum omnium consensum Ebraice habeatur, *Bethaven*; ipsaque adeo Complutensis editio habeat: κατὰ νότον (1. νότον) βασιλεὺς. Item 1. Reg. 14. 23. pro eo quod est: ὁ πόλεμος οὗτος πᾶσι βασιλεῦς, πᾶσι βασιλεῦς. Ebraice quippe contentibus Interpretibus sic habetur. Confirmat emendationem nostram Codex Alexandrinus, qui habet, βασιλεὺς, & Complutensis Editio, βασιλεὺς. Ex hac quoque variatione διακρίσις in voce ἡν factum est, ut Ægyptiam urbem hujus nominis, in qua sacerdotium gerebat Putiphar, *Aven* appellaverit Hieronymus 11. Comment. in Ezechiel. cum vulgo *On* nuncupetur. Eam in Hieronymo lectionem frustra sollicitat Drusus 10. Observat. cap. 15. Nec id prætermittendum Dionysium Alexandr. Epistol. contra Paulum Samosatenum Respons. 8. Cyrillum, Arabem Interpretem, & Barberinianum codicem τῶν δ, hoc Osee loco legere, ἐν τῷ οἴκῳ μου.

ὅ ἐκεῖ ἐλαλήθη πρὸς αὐτόν] Ita Mf. Alexandrinus, & Syrus Interpres, & Arabs; ita Cyrillus. At Romana editio, & Complutensis habent, αὐτῷ.

IN MATTHÆUM.

ῥεῖμα ὡς ἑβραϊκοῖς σωτηρίαν] de eo argumento actum est a Nobis, libro de claris Interpretibus.

ἐν τῇ καθολικῇ ἐπιστάσει] Priori scilicet: P. 203. nam posterior dubii erat auctoris, & auctoritatis. Vid. Nos inf. ad Tom. 5. Origin. Joh.